

הפירוש, מן האמת אל האירוע, סקיצה / נחמה גסר¹

סקיצה, להצביע על נתיבי חקירה ודיון.

'מהאמת אל האירוע' – למשפט כשלעצמו שלושה מובנים אפשריים: א. בהוראה של לאקאן, האירוע במקום האמת. ב. בפגישה האנליטית, מתחילים באמת ומסיימים באירוע. ג. האמת מהצד של האנליטיקאי מוביל לאירוע אצל האנליזנט. בסמינר 7 על האתיקה (עמ' 308) כותב לאקאן: "המסמן מחדיר לעולם שני סדרים, את האמת ואת האירוע. אך אם רוצים לאחוז בו במישור של יחסי האדם עם האמת, לא ניתן שישמש בה בעת לפיסוק של האירוע". כלומר או האמת או האירוע. מאוחר יותר בהוראתו תישאל השאלה האם מסמן יכול לייצר אירוע. מסמנים מייצרים מובן. 'מהמובן אל האירוע' היה מחייב התייחסות לשני נתיבים, בהוראה ובקליניקה.

מכאן מתבקשת השאלה, האם הפירוש כאירוע מתרחש רק לקראת סיום האנליזה או גם במהלכה.

'האמת אינה אלא מן המובן. מכאן שהיא נדמה' אומר לנו לאקאן באחד הסמינרים האחרונים. האם ניתן לומר שהמובן הוא תמיד אמת? כאן כבר תלויה התשובה בפיתוחים של המובן, שבחלקם אגע בדבריי.

שלושה נושאים לפנינו: הפירוש כאמת, המעבר של לאקאן מהאמת לאירוע והפירוש כאירוע. בראשון אפשר להציב בגדול את הבלשנות, בשני את הלוגיקה "אמת אינה מונח שיש לתפעל מחוץ ללוגיקה. שימוש זה הוא כפי הנראה נטול תקווה. לכן הוא בריא", ובשלישי את הטופולוגיה "מהי האמת? לעשות את מה שאני עושה בפועל, לעקוב אחר הממשי המתקיים מחוץ רק בקשר (הבורומאי)".

אם נניח, בהמשך לנושא 'הפירוש מן האמת אל האירוע' את 'עבור האנליזנט' תיפתח השאלה על המקום והפונקציה של האנליטיקאי בשני המקרים. בסמינר 7 על האתיקה משווה לאקאן את האנליטיקאי לגיבור טרגי, לאנטיגונה, משמע אם לומר זאת בפשטנות כמי ש'מתאבד' על האמת שלו כאנליטיקאי. בסמינר 16, שהוא בעיני תום עידן האמת חוזר לאקאן לטרגדיה אבל הפעם, האנליטיקאי הוא השחקן, לא הדמות, והאנליזנט ממלא את תפקיד המקהלה והקהל. האנליטיקאי לובש מסכה (נדמה של אובייקט a). הפאתוס הוא מהצד של המקהלה שמעוררת את עודף ההתענגות בקהל. (סמינר 19). למרות שהפירוש במראי מקום אלו עדיין אינו אירוע, דימוי השחקן עשוי לרמז גם על פעולה עם הגוף, על הז'סטה.

¹ עבודה שנכתבה בשנת הלימודים תש"פ (2019-2020) במסגרת 'חלון לאסכולה' לקראת כנס ה-NLS.

מכאן, כמה הערות באשר לפירוש כאירוע. ראשית, עניין של תרגום: אנחנו מתרגמים נכון event לאירוע. אבל לעברית, שהיא לדעתי מאוד לאקאניאנית, יש מילה נוספת, התרחשות. זו כוללת את הטיית ההתפעל כמו ה se הצרפתית 'על עצמו' ואת ה 'חשות' כאשר כידוע חשות היא בגוף. האירוע שמדובר בו בפירוש הוא אירוע בגוף. מילר פיתח ב 'ביולוגיה הלאקאניאנית' ב 1999 את 'הסמפטום כאירוע בגוף' שלאקאן מזכיר פעם אחת במאמר 'ג'ויס הסמפטום': "הידע עובר בגוף ונוגע בגוף, יוצר אפקט בגוף שתוצאתו התענגות". הסמפטום הוא מן הממשי, אומר לאקאן. הפירוש כאירוע, כפי שמציין לוראן, אמור 'לכבות' את הסמפטום. בהרצאה השלישית אומר לאקאן: "אני מכנה סמפטום את מה שמגיע מן הממשי. כיצד לעשות כדי שהסמפטום ישבוק, ייפח את נשמתו?... האנליזה תלויה בממשי ולא להיפך. הממשי אינו תלוי באנליטיקאי. היעוד של האנליטיקאי הוא כנגדו. הפירוש אינו פירוש של מובן אלא משחק על קפל הלשון. הפירוש פועל בלשון. זו צריכה לפעול כנגד ההתענגות כי היא נוצרה מתוכה. הלשון מתרבת את ההתענגות שבגוף, לוקחת אותה לאפקט מפותח לפיו הגוף מתענג מאובייקטים". מנגד, לפחות על פניו, יש האמירה בסמינר 22 המרמזת על הנכחת הממשי: הדחיפות שמובנה של מילה זו, הממשי, יהיה מזוהה. בכל מקרה, כנאמר בסמינר 25, 'הזמן לסכם' "למילה יש תכונה מאוד מעניינת, היא עושה את הדבר. להשתמש בכתיבה כדי לייצר קפלי לשון יכול לשרת... אנו זקוקים לקפלי הלשון, זו ההגדרה של הפסיכואנליזה". הכתיבה, כי קפל הלשון נוצר באמצעות האות. "באמצעות הכתיבה מתפרק הדיבור. נותר לדעת אם מדובר בשחרור מהפרזיט הדיבורי או להיפך, בהתמסרות להצפה של התכונות מן הסדר הצלילי". שניהם אירועים. אני שומעת משפט זה כמתייחס לעצירת התענגות (של המסמן) לעומת היווצרות של עודף התענגות. מילר במאמרו l'apparole ו 'הפירוש בהיפוך' מדגיש את הפירוש כעצירת ההתענגות: הדיבור במונחים של ללשון אינו תקשורתי, דיאלוגי, הוא מונולוג. לאין דיאלוג יש הגבול שלו בפירוש. הפירוש כמכשול עושה גבול למונולוג האוטוטי של ההתענגות. כאן תפקיד החתך כפירוש. ובמונחים אחרים: להקיף את S1 כתופעה אלמנטרית של הסובייקט. החתך הוא הפרדה בין S2 ל- S1. לחסום את הגישה להתענגות שב- S1.

לעניות דעתי ניתן להסיק שהחתך הוא פירוש כאירוע, המתרחש כידוע לא רק לקראת סיום אנליזה. לאקאן הציע את החתך בסמינר 6 על האיווי, כגבול לאיווי. בהמשך הוראתו, החתך נותר אך מטרתו השתנתה. עלתה בדעתי השאלה אם למטרות השונות יש ביטוי במיקום החתך בפגישה האנליטית. תיאורטית לפחות, אמור להיות הבדל.

מן האמת אל האירוע ישנו מרכיב קבוע, כמעט, שבו בזמן עובר טרנספורמציות. זהו מרכיב הקול. כמעט, כי יש פירוש בתנועת גוף: אריק לוראן במאמר שדנו בו בסיום השנה במטווים 'ארבע הערות על הדאגה המדעית של ז'אק לאקאן' מספר על פגישת הדרכה: במהלך פגישה ד"ר לאקאן עוצר אותה ומלווה אותי בהבעה תיאטרלית, בלתי סבירה, חורשת רע, בפה פתוח, בלי לומר מילה. אמרתי לעצמי שהוא עומד לאכול אותי נא, ועם זאת לא

היה לי שום מושג באשר לסיבה. בעודי טרוד במחשבות ביציאה, נכנסתי בלי משים למאפיה ובקשתי סוג מסוים של עוגה, כשאני כושל בלשוני, כשל לשון שקבלתי בברכה כי הוא העיר אותי באשר להשתלשלות הסיבות שהובילה אותי לרצות לאכול... עוגות טריות. לוראן אינו משתף אותנו באשר למה שענה עליו הפירוש אך אין ספק שההתרחשות נטולת המילים יצרה אירוע בגוף, רעב לעוגה שלשמה יש קשר ללשוני למשהו שאמר בפגישה. הרעב, הצורך, החליף עודף התענגות כלשהו וסביר ששם לו מחסום.

במהלך תרגום הדברים עם ירון גילת ציינתי שהאירוע מזכיר את המקרה שקראתי עליו שנים קודם, עדות של אנליזנטית של לאקאן שעברה את מלחמת העולם השנייה כילדה והייתה מתעוררת בלילות לקול צעדיהם וצעקותיהם של אנשי הגסטפו שבאו לקחת את שכניה. במשך שנים מאז, התעוררה מסייטמים שזה היה תכנם. לאקאן ניגש אליה וליטף את לחיה. קראתי ולא הבנתי מה הקשר. עלי לציין שאני יודעת צרפתית. ירון, שאינו דובר את השפה הגיב מיד: אה, כן, geste a peaux שפירושו הוא 'תנועה בעור' ונכתב באופן דומה למילה גסטפו. קפל לשון אם כן, שלא עלה בדעתי, לא רק כי הללשון שלי היא עברית אלא כי המילה 'גסטפו' בעולמי הנפשי מובילה רק למקום אחד. כוחו של קפל הלשון, בדרך השלילה.

ומכאן נעבור לקול. תחילה, הקול הרועם של האמת בראשית הוראתו של לאקאן 'אני האמת מדברת'. עליו אומר מילר ב'ביולוגיה': "האמת בעלת הקול הרועם, האמת המאנית, המגלומאנית, האמת שהשתגעה, שיכורה מן הכוח שהעניק לה פרויד. יתכן שלאקאן התאכזב מאמת זו. אולי הגיעה האמת בסופו של דבר, אחרי הרגע המאני שלה, לדכדוך. היא הכירה בכך שאין היא יכולה לדבר בקול כה רם, שהיא צריכה להיאמר רק למחצה..."

עוד טרם הופיעה האמת למחצה, היא מופיעה כשותקת. הימים הם ימי סיום סמינר 16, האמת היא מוחלטת, אותה אמת עבור כולם, אמת הסירוס "להוביל מישהו לסיים את האנליזה שלו, לקצה של האמת הבלתי ניתנת לריפוי שלו", האחר הגדול המוגדר כמקום האמת שסוע, מחורר, ומקום האנליטיקאי מוגדר כמקום של אובייקט a. וכך מלמד לאקאן: לשתוק, לא לראות דבר, לא לשמוע כלום, זו הדרך שמציעה חכמה שאינה שלנו, לאלה הרוצים באמת. אולי תתפלאו לדעת שיש לה אנלוגיה בעמדתו של האנליטיקאי. לשתוק מבודד את הקול, גרעין של מה שעושה מן ההגדה דיבור. קולו של האנליזנט, כאובייקט a. יש לנו כאן גם גירסה מקדימה להתענגות שבדיבור באמצעות הקול, התענגות שיש לרוקן... כדי להגיע אל האמת.

לא כן הוא כאשר, עם הבנית השיחים נדרשת האמת לומר למחצה. למחצה כי האמת היא תעלומה ועל הפירוש, שהוא 'ידע כאמת' לכוון לפונקציה של התעלומה. למחצה כיצד? כאמירה ללא אומר (אני מעדיפה נאמר) כמו ב'אתה הוא זה שאומר' או באומר ללא אמירה, בציטוט.

ומובנה של 'אני האמת מדברת' משתנה: 'אני', אומר לאקאן, הוא ריבוי. לאדם יש יחסים עם האמת כפי שיש לו עם האישה. משמע, אחת אחת. כלומר כפי שאין האישה, כך גם אין האמת, האחת, עבור כולם. וצעד נוסף: "מה שאמרתי הוא שהאמת מדברת 'אני'." "האמיתי אינו נתמך אלא באמירה שלי". וכאן מופיע משפט קטן שקל לא לשים לב אליו: "לאיזו התענגות היא עונה? במילים אחרות מהי כאן האמת? אמת, במילים אחרות, התענגות." מהפך.

עם ההכנסה לפעולה של מונח הנדמה מאגד לאקאן את 'אני האמת מדברת עם האמת למחצה, כך: "אני האמת מדברת, לא נאמר מה זה לדבר, החלוקה חסרת המרפא של ההתענגות והנדמה, האמת, זה להתענג על הנדמה. תוך אי ההודאה שהמציאות של כל אחד מהן אינה גוברת אלא כשהיא תופסת את עצמה כמן החלק האחר, כלומר, לשקר לסרוגין. כזהו ההיגד למחצה של האמת"

ההתענגות אם כן, כתנאי לאמת.

נשוב מכאן אל הפירוש וקולותיו בהוראתו האחרונה של לאקאן. בסמינר 22 בשיעור מן ה- 11.2.75 הוא אומר: "לפירוש השפעה הרבה מעבר לדיבור. הדיבור הוא אובייקט של פיתוח עבור האנליזנט. למה שאומר האנליטיקאי יש אפקטים שלא די לומר שהטרנספרנס משחק בהם תפקיד. יש לומר כיצד הפירוש משפיע ושהוא אינו מחייב בהכרח אמירה" והוא ממשיך, וכאן זכרו את שתיקת האנליטיקאי שהוזכרה "יותר מידי אנליטיקאים רגילים לשתוק. אבל אני מעז להאמין ששתיקתם אינה רק הרגל רע, אלא תפיסה מספקת של ההגדה השותקת. אני לא בטוח". פירוש שאינו אמירה ואינו בהכרח שתיקה. כאן מתחייב להבדיל בין האמירה, *enonciation*, אמירה של מילים לבין ההגדה, *dire*. בחרתי לתרגם כך בין השאר כי ב'הגדה' יש ההד, ההד של הקול. העברית שוב מסייעת: ההגדה של פסח קרויה לא על שם תכניה אלא על שם ההתרחשות. היא כוללת סימנים שאינם מילים כמו דרך עדש באחב וקטעים שמזמינים התנגות. ומהו אותו הפירוש? לאקאן ממשיך ואומר: "קיימת השאלה האם האפקט של המובן (המובן עדיין איתנו) תלוי בשימוש במילים, שימוש במובן הרגיל של המילה, או רק להטחה שלהם. זהו מונח שמשמש בו בהקשר למילים... אם אנחנו טורחים לבדוד את הקטגוריה של המסמן, רואים היטב שההטחה משמרת מובן שניתן להבדילו. ההגדה עושה קשר שלא כדיבור שגולש, מאפשר לגלוש. היות שיש לא מודע, גם בדיבור של האנליזנט יש הגדה שקושרת. לקשר המנטלי יש הממשי של הקיום מחוץ. האפקט של המובן קיים (יש לו קיום ולא רק הוויה). יש לקחת בחשבון את מה שקיים, בפירוש". בהקשר זה נראה לי מדבר מילר ב'ביולוגיה' על החומריות של המסמן והאפקט שלו בגוף. הקול קיים. והאות בללשון שמהדהדת את קפל הלשון, את האונומטופאה. יש לנו אם כן מובן בלי מובן, אותו מכנה לאקאן כפי שהזכרתי בתחילת דבריי 'מובן של אמת'. זה מאפשר לומר את ה- *insense*, מילה שמשמעה משוגע (לאקאן משתמש בה, בהערכה, באשר ליומנים של שרבר) וגם שאינו בעל מובן. אזכיר בחטף שלאקאן מצהיר כי נשים טובות יותר בלומר את ה- *insense* ושהוא

מאמין שהן המציאו את הללשונות. כל זה כדי לומר ש 'על האנליטיקאי להתמקם בעמדה הנשית' רלוונטי לעניינינו.

לאקאן מתייחס אל הקשירה, אל ההידוק של הקשרים, כאל אירוע. מילר אמר באחת השיחות הקליניות האחרונות כי לא התקדמנו רבות עם הקליניקה הבורומאית. אני מזהה את התרחשות הקשירה דווקא בעבודה עם פסיכויטים. נוכחתי פעמים רבות כי הטשטוש בין הדמיוני לממשי והצפת ההתענגות מתמתנים דווקא בעזרת מובנים, הבלה בלה של המסמנים עשוי כמו לספוח משהו מעודף ההתענגות שבגוף.

"שמגידים נותר נשכח מאחורי מה שמוגד בתוך מה שנשמע" משפט ידוע של לאקאן בפתח 'המבולבל'. שמגידים הוא משפט קיום. הוא קיים מחוץ לאמת (הווייה). ההיגד אינו הולך ללא הגדה. אך בעוד ההיגד מציב עצמו תמיד כאמת, כטענה, גם אם אינו חורג מן המוגד למחצה, ההגדה אינה נצמדת אליו, היא קיימת מחוץ, באשר אינה מן הממד של האמת. "ההגדה הנשכחת היא מן הסדר של ההתרחשות. זה משהו שהוא 'בעניין' של מה שמגדיר אותנו, זאת בשל אותו קמצוץ ידע קצר אך קשור היטב שהוא הלא מודע שלנו. המובן, ממנו אתם פועלים אבל בשביל לצמצם אותו.

"הפסיכואנליטיקאי הוא רטוריקן" אומר לאקאן בס' האחרון 'הזמן לסכם'. rheteur. ובמשחק מילים הוא rhetifie (ניאולוגיזם) מה שמניח שהוא rectifie, מתקן... כיצד על האנליטיקאי לפעול כדי להיות רטוריקן? אין זה שמה שהוא אומר אמיתי או שקרי, מה שעושה את האמיתי והשקרי הוא המשקל של האנליטיקאי, ובזאת אני אומר שהוא רטוריקן. הוא חותך. מה שהוא אומר הוא חתך (בקשר הבורומאי, הכוונה אולי). הוא יוצר קפלי לשון בזכות האיות, הוא כותב אחרת. יש בכל זה הרבה משחקים, במובן של החירות. זה משחק במובן הרגיל של המילה. לא ניתן ללמד להיות רטוריקן. לכן ככל הנראה המשפט המסכם את דבריו אלו הוא: "מהי באמת אנליזה? אפשר לדעת זאת רק אם באים אלי לאנליזה". זאת איננו יכולים לעשות אך ברצוני לסיים את דבריי באמירה, שאסכולה, לדידי, היא מה שעניינה הוא במה שלא ניתן ללמד.